

Universiteit
Leiden

The Netherlands

'In transformation': trust, participation, and new socialities around collective food procurement networks in Gdańsk

Gracjasz, A.Z.

Citation

Gracjasz, A. Z. (2024, November 8). *'In transformation': trust, participation, and new socialities around collective food procurement networks in Gdańsk*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4108617>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4108617>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

*'In transformatie': vertrouwen, participatie
en nieuwe sociale verbanden rondom collectieve
voedselverwervingsnetwerken in Gdańsk*
Aleksandra Gracjasz

SAMENVATTING

Dit proefschrift onderzoekt hoe inwoners van Trójmiasto (Driestad), Polen, alternatieve sociale netwerken creëren rondom collectieve voedselvererving (CFP). Mijn onderzoek benadrukt de spanning tussen deze grassroots-initiatieven en de bredere neoliberale economie, waarbij wordt aangetoond hoe deze groepen hun culturele identiteit navigeren en herdefiniëren in het snel veranderende stedelijke landschap. Hoewel het zich richt op de specifieke inwoners van Trójmiasto, draagt dit proefschrift bij aan de discussie over het hedendaagse Polen vanuit het perspectief van actieve burgers, mensen die zich bezighouden met de sociale, economische en architectonische aspecten van het stadsleven. Ik onderzoek specifiek hoe vertrouwen en participatie worden gecultiveerd binnen deze netwerken te midden van stedelijke (her)ontwikkeling en gentrificatie processen. Het manuscript is opgedeeld in vijf hoofdstukken waarin de belangrijkste thema's onder meer zijn: de dynamiek van stadslandbouw, waarbij zowel bottom-up initiatieven zoals gemeenschappelijke tuinen als gevestigde instellingen zoals de Poolse Vereniging van Volkstuinders (hoofdstuk één) worden onderzocht, de transformatie van traditionele voedselmarkten (hoofdstuk twee), de rol van veganistische gemeenschappen bij het bevorderen van inclusiviteit en politieke expressie (hoofdstuk drie), de heropleving van fermentatiepraktijken als kritiek op de industriële voedselsystemen (hoofdstuk vier), en de veranderende rol van vrouwen in CFP-netwerken (hoofdstuk vijf).

Ik daag ook de conventionele kijk op Polen als een 'post-socialistische' staat uit, door te stellen dat Polen een land 'in transformatie' is, gevormd door voortdurende mondiale invloeden en lokale tradities. Mijn onderzoek bouwt voort op antropologische theorieën en bekritiseert het voortdurende gebruik van post-socialisme als analytisch kader, en pleit voor een meer genuanceerd begrip van de sociaal-pol-

itieke evolutie van Polen. Door een combinatie van theoretische reflectie en etnografische beschrijving biedt het proefschrift een complex en hoopvol beeld van het hedendaagse Polen, waarbij de rol van inclusieve ruimtes en solidariteitsnetwerken wordt benadrukt bij het bevorderen van sociale participatie en het adresseren van de behoeften van gemarginaliseerde groepen.

Dit proefschrift is gebaseerd op meer dan 15 maanden etnografisch veldwerk, uitgevoerd tussen 2018 en 2020. Het onderzoek is verankerd in longitudinaal onderzoek, moedertaal en multimodale etnografische methoden, volgens het methodologisch kader van het project “Food Citizens? Collective Food Procurement in European Cities: Solidarity and Diversity, Skills, and Scale” (2017-2022). Tijdens deze periode nam ik deel aan participerende observatie en audiovisuele documentatie, waarbij ik meer dan 20 netwerken voor collectieve voedselvoorziening nauwlettend volgde - en in veel gevallen actief deelnam als lid, vrijwilliger of samenwerkingspartner. Hoewel slechts enkele van deze netwerken in dit manuscript worden besproken, heeft het onderzoek uitgebreide resultaten opgeleverd, waaronder veldnotities, tweewekelijkse rapporten, 65 diepgaande interviews, zeven vervolginterviews en een aanzienlijke collectie audiovisuele materialen. Deze materialen omvatten negen culturele kaarten, ongeveer 4.000 foto's en meer dan 300 gigabyte aan videomateriaal.

In het eerste hoofdstuk van dit proefschrift introduceer ik twee vormen van collectieve organisatie en gemeenschapsvorming, de ene geworteld in het verleden en de andere in moderne stedelijke omgevingen. Dit hoofdstuk richt zich op stadslandbouw in Trójmiasto en vergelijkt de verschillen en overeenkomsten tussen traditionele volkstuinen en nieuwere gemeenschappelijke tuinen in de context van stedelijke ontwikkeling. Volkstuinen, een goed gevestigde praktijk in Polen die al meer dan 100 jaar bestaat, worden beheerd door de Poolse Vereniging van Volkstuinders (PZD) en zijn wijdverspreid over het hele land. In tegenstelling daarmee zijn gemeenschappelijke tuinen een recent en minder stabiel fenomeen in Polen, beïnvloed door voorbeelden uit de VS, het VK en Duitsland, met slechts enkele bestaande in Trójmiasto. Ondanks hun verschillen staan beide vormen van stadslandbouw voor soortgelijke uitdagingen door stedelijke herontwikkeling. Het hoofdstuk gebruikt voorbeelden uit Gdańsk en Gdynia om

deze kwesties te verkennen en vormt de basis voor verdere discussie in het volgende hoofdstuk.

Het tweede hoofdstuk onderzoekt de impact van stedelijke regeneratie op de transformatie van voedselmarkten. Het richt zich op *Bazar Natury* (Natuur Bazar), een nieuwe voedselmarkt in de snel ontwikkelende wijk Wrzeszcz, en vergelijkt deze met *Rynek w Oliwie* (Markt in Oliwa), een meer traditionele markt in de wijk Oliwa die sinds 2019 een revitalisering ondergaat. Door de esthetische en organisatorische praktijken op *Bazar Natury* te analyseren, verkent het hoofdstuk hoe deze veranderingen van invloed zijn op degenen die op de markt werken. Door gebruik te maken van het werk van de Amerikaanse antropoloog Elizabeth C. Dunn (2004) en de Poolse antropoloog Tomasz Rakowski (2016), bespreekt het hoofdstuk de impact van deze transformaties op persoonlijkheid en vaardigheden. Dit hoofdstuk draagt bij aan de beperkte antropologische literatuur over de transformatie van voedselmarkten in Polen, door gedetailleerd etnografisch materiaal en analyse te bieden.

In hoofdstuk drie richt ik me op veganistische ondernemingen die zijn voortgekomen uit, en tegelijkertijd bijdragen aan, gentrificatie, en daardoor profiteren van de stedelijke veranderingen en herontwikkelingen in de stad Gdańsk. Het centrale argument is dat deze veganistische ondernemingen in Trójmiasto hun online en offline identiteiten politiseren door middel van specifieke marketingstrategieën, waardoor ruimtes worden gecreëerd die inclusief zijn voor bepaalde minderheden, met name de LGBTQ+ gemeenschap. Ze bereiken dit op een ‘cultureel intieme’ manier (Herzfeld [1997] 2016), waarbij een gemeenschap rondom veganistisch voedsel wordt gecreëerd. Het hoofdstuk suggereert dat deze gemeenschap een identiteitsconflict ervaart vanwege hun vaak kritische kijk op de huidige Poolse politiek. Door deze dynamieken te verkennen, wil hoofdstuk drie een leemte vullen in de Poolse antropologische literatuur over gemeenschapsvormende praktijken rondom veganisme. Dit hoofdstuk sluit ook aan bij de bredere thema's van het proefschrift door te demonstreren hoe stedelijke burgers in de hedendaagse Poolse samenleving verzetskernen creëren tegen dominante politieke en culturele narratieven door middel van sociale en symbolische voedselpraktijken. Deze argumenten vormen de basis voor een diepere

verkenning van gemeenschapsvormende praktijken en de herinterpretatie van tradities in hoofdstuk vier.

In hoofdstuk vier onderzoek ik gemeenschapsvorming door de lens van fermentatieworkshops, waarbij wordt benadrukt hoe deze praktijken de stedelijke middenklasse van Gdańsk in staat stellen kritiek te leveren op het industriële voedselsysteem. Ik stel dat sommige Poolse stedelingen verleden en heden vermengen door culinaire tradities nieuw leven in te blazen, doordrenkt met nieuwe, mondiale betekenissen. Dit hoofdstuk gaat in op de hedendaagse betekenis van fermentatie voor inwoners van Trójmiasto, waarbij de nadruk ligt op hoe deze praktijken zowel een kritiek op de industriële voedselproductie vormen als een middel tot zelfredzaamheid. Door gebruik te maken van etnografisch materiaal dat is verzameld tijdens en na fermentatieworkshops, interpreteer ik deze bijeenkomsten als een nieuwe vorm van socialiteit in de stad, die doet denken aan het Koło Gospodyń Wiejskich (Centrum van Plattelandsvrouwen). Opvallend is dat de fermentatieworkshop die ik bijwoonde uitsluitend werd bijgewoond door vrouwen, hoewel interviews suggereren dat de bredere interesse in fermentatie diverser is.

Het laatste hoofdstuk van dit proefschrift onderzoekt de persoonlijke verhalen van vijf vrouwen die betrokken zijn bij verschillende CFP-netwerken. Hun activiteiten variëren van het runnen van voedselcoöperaties, het maken en verkopen van voedselconserven tot het organiseren van fermentatieworkshops. Deze netwerken faciliteren de uitwisseling van vaardigheden, kennis en voedsel, en ik verken in detail hoe deze vrouwen hun initiatieven uitvoeren door middel van samenwerking en wederzijdse steun. Mijn analyse is gebaseerd op feministische wetenschappers die neoliberal kapitaalisme bekritiseren voor het bevorderen van individualisme, concurrentie en rivaliteit boven “persoonlijk en gemeenschappelijk welzijn” (Caldera 2020). Ik stel dat de voedselinitiatieven van deze vrouwen, en de organisatorische methoden die ze gebruiken, voornamelijk worden gedreven door ideologische principes - specifiek het belang van het verstrekken van lokaal en ethisch geproduceerd voedsel aan hun gezinnen en gemeenschappen. Deze benadering kan worden gezien als zowel zelfhulp als wederzijdse bijstand. Ik beschouw hun betrokkenheid bij CFP-netwerken als een vorm van empowerment en een politiek waar-

devol instrument dat de traditionele dichotomie tussen de private en publieke sfeer uitdaagt.

De conclusie van dit proefschrift synthetiseert de voorbeelden en analyses die in het hele werk worden gepresenteerd, waarbij CFP-netwerken worden gebruikt als een lens om te onderzoeken hoe Poolse burgers zich bezighouden met het stadsleven, navigeren door sociaal-culturele transformaties en alternatieve manieren van samenleven creëren. Deze netwerken bieden een platform voor diverse burgers om hun idealen te uiten en handelingsvrijheid uit te oefenen. Door de voorbeelden die in de vijf hoofdstukken worden gegeven, toon ik aan dat het hedendaagse Polen een plek is waar sommige stedelijke burgers actief tradities herdefiniëren, inclusieve ruimtes creëren en politieke identiteiten vormen in reactie op complexe sociaal-politieke situaties en stedelijke (her)ontwikkelingen. Door te focussen op de verscheidenheid aan activiteiten en organisaties die verandering willen bewerkstelligen, daag ik het beperkende idee uit dat Polen alleen een post-socialistisch land is. In plaats daarvan benadrukken de case-study's Polen als een land 'in transformatie', waar post-kapitalistische vormen van betrokkenheid kunnen worden waargenomen.

Daarnaast illustreer ik hoe mondiale en lokale krachten—zoals globalisering, sociaal-economische en culturele transformaties, en gentrificatie—invloed hebben op voedselgerelateerde netwerken binnen de stad, en hoe deze krachten worden benut door een uiteenlopend scala aan actoren. Dit proefschrift biedt een verkenning van de diverse sociale dynamieken en fenomenen binnen een hedendaagse stedelijke context, gecentreerd rond voedselgerelateerde initiatieven. Ik stel dat CFP-netwerken individuen in staat stellen hun sociaal-politieke identiteit te herdefiniëren terwijl ze inclusieve ruimtes creëren. Door verschillende vormen en schalen van burgergeleide initiatieven te belichten, toont deze studie aan dat Polen niet langer uitsluitend als een post-socialistisch land moet worden geclassificeerd.

Dit proefschrift levert een belangrijke bijdrage aan antropologisch onderzoek naar het hedendaagse Polen door een breed spectrum van onderwerpen te behandelen. Het biedt diepgaande observaties over gemeenschapsvorming in een stedelijke context, de veranderende rol van vrouwen, het ontstaan van post-kapitalistische ruimtes en ideeën, kritisch denken en sociale participatie.